

Ο Γιώργος Σεφέρης -φιλολογικό ψευδώνυμο του Γιώργου Σεφεριάδη- γεννήθηκε στη Σμύρνη, αλλά το 1914 εγκαταστάθηκε στην Αθήνα. Ο πατέρας του ήταν καθηγητής του Διεθνούς Δικαίου στη Νομική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών και Ακαδημαϊκός.

Ο ποιητής στα δεκαοκτώ του χρόνια έφυγε για να σπουδάσει νομικά στο Παρίσι. Μετά τις σπουδές του ακολούθησε διπλωματική καριέρα, γι' αυτό έζησε το μεγαλύτερο μέρος της ζωής του μακριά από την Ελλάδα. Το 1926 ξεκίνησε τη στα-

διοδρομία του ως ακόλουθος του Υπουργείου Εξωτερικών και αργότερα διορίστηκε υποπρόξενος και στη συνέχεια διευθύνων στο Ελληνικό Γενικό Προξενείο του Λονδίνου, όπου παρέμεινε μέχρι το 1934. Την περίοδο 1936-1938 υπηρέτησε ως πρόξενος στην Κορυτσά και στη συνέχεια μετατέθηκε στην Αθήνα ως προϊστάμενος της Διεύθυνσης Εξωτερικού Τύπου του Υφυπουργείου Τύπου και Πληροφοριών. Με την εισβολή των γερμανικών στρατευμάτων το 1941 ακολούθησε την ελληνική κυβέρνηση στην Κρήτη, στη Νότιο Αφρική, στην Αίγυπτο και την Ιταλία έως το 1944.

Ο Σεφέρης είναι από τους σημαντικότερους ποιητές της Γενιάς του '30. Στα ελληνικά γράμματα εμφανίστηκε το 1931 με τη συλλογή *Στροφή*. Αν και στα ποιήματα της συλλογής αυτές επιβιώνουν οι παραδοσιακοί στιχουργικοί τρόποι, όπως η ομοιοκαταληξία και το μέτρο, γίνεται φανερά μια διαφοροποίηση από την ποίηση της γενιάς του 1920. Ακόμη διακρίνεται η επίδραση που δέχτηκε ο ποιητής από τον Πωλ Βαλερύ, τον Γάλλο ποιητή και κριτικό ο οποίος ήταν εκπρόσωπος της καθαρής ποίησης, που αποτελεί προέκταση του συμβολισμού. Οι σίχοι της *Στροφής* χαρακτηρίζονται από πυκνότητα και αμφισημία, που σύμφωνα με τους κριτικούς δημιουργούν την εντύπωση μιας ποίησης «σκοτεινής και δύσκολης», και αποτελούν νέο στοιχείο για την ελληνική ποίηση εκείνη την εποχή.

Στο ίδιο πλαίσιο κινήθηκε και η επόμενη συλλογή με τον τίτλο *Στέρνα* (1932). Στα δύο αυτά ποιητικά έργα του ο Σεφέρης έδειχνε ότι είχε ήδη κα-

τακτίζει τους παραδοσιακούς τρόπους και ήταν έτοιμος να περάσει στο επόμενο στάδιο, τον ελεύθερο στίχο.

Τα θέματα που τον απασχόλησαν στη συνέχεια στην ποιητική του δημιουργία είναι ήδη φανερά. Ένα από αυτά είναι ο έρωτας που διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο στη ζωή του ανθρώπου. Ένα δεύτερο είναι η ελληνική ιστορική παράδοση που αποτελεί για τον Σεφέρη βασικό στοιχείο της ελληνικότητας. Η αξιοποίηση των τοπικών παραδόσεων και του ιστορικού παρελθόντος ενός λαού αποτελούν κύρια χαρακτηριστικά του κινήματος του μοντερνισμού, ο οποίος μέσα στο διεθνές και το κοσμοπολίτικο στοιχείο εντάσσει και το διαφορετικό, αυτό που περιλαμβάνουν οι τοπικές παραδόσεις των χωρών. Έτσι με τη συλλογή *Μυθιστόρημα* του 1935 ο Σεφέρης πέρασε στον ελεύθερο στίχο και ταυτόχρονα έδειξε να επηρεάζεται εντονότερα από τον μοντερνισμό και ειδικότερα από την ποίηση του Έλιοτ. Δεν είναι τυχαίο ότι την επόμενη χρονιά μετέφρασε στα ελληνικά την *Έρημη Χώρα* του Βρετανού ποιητή. Από τη μουσική υποβλητικότητα της καθαρής ποίησης του Βαλερύ ο Σεφέρης στρέφεται στα αντιλυρικά στοιχεία του μοντερνισμού του Έλιοτ. Οι λέξεις που χρησιμοποιεί στη νέα του συλλογή αντλούνται από το συνηθισμένο, καθημερινό λεξιλόγιο και το ύφος του θυμίζει έντονα τον προφορικό λόγο.

Ακολούθησαν οι συλλογές *Ημερολόγιο Κατασπρώματος Α'* (1940) και τον ίδιο χρόνο το *Τετράδιο Γυμνασιμάτων*, στο οποίο συγκεντρώνει ποιήματα που δεν είχε εντάξει στις προηγούμενες συλλογές. Ο απαισιόδοξος τόνος, η μελαγχολική διάθεση, την οποία κάποιοι μελετητές ονόμασαν καμμό, και η ουσχέτιση του μυθολογικού και ιστορικού παρελθόντος με το παρόν του Ελληνισμού παραμένουν τα σταθερά σημεία αναφοράς και στις επόμενες συλλογές. Ξεχωρίζει το *Ημερολόγιο Κατασπρώματος Γ'*, όπου ο ποιητής εμπνέεται από την Κύπρο.

Για τον Γιώργο Σεφέρη σταθερή φροντίδα υπήρξε η σπουδή της γλώσσας. Οι *Δοκμές* του (1944) είναι γεμάτες από αναφορές σε θέματα γλώσσας, ενώ οι μεταφράσεις του διακρίνονται για τον σεβασμό στην αξία της γλώσσας και την αγάπη του σε αυτή. «Για κοιτάξετε», γράφει το 1941 στις «Σημειώσεις για μια ομιλία σε παιδιά», «πόσο θαυμάσιο πράγμα είναι να λογαριάζει κανείς πως, από την εποχή που μίλησε ο Όμηρος ως τα σήμερα, μιλούμε, ανασαίνουμε και τραγουδούμε με την ίδια γλώσσα». Ο Σεφέρης μεταφράστηκε νωρίς και τα έργα του κυκλοφορούν από χρόνια σε όλες τις «μείζονες» γλώσσες του κόσμου.

Το 1947 τιμήθηκε με το Έπαθλο Παλαμά και το 1961 με το Βραβείο Foyle και είναι ο πρώτος Έλληνας που τιμήθηκε το 1963 με το βραβείο Νομπέλ Λογοτεχνίας. Ανακηρύχτηκε επίτιμος διδάκτωρ του Πανεπιστημίου του Κέιμπριτζ το 1960, της Θεσσαλονίκης και της Οξφόρδης το 1964, του Πρίνστον το 1965. Το 1969 κυκλοφόρησε εντός και εκτός Ελλάδος η διακήρυξή του κατά της δικτατορίας των συνταγματαρχών. Η κηδεία του στις 22 Σεπτεμβρίου 1971 στην Αθήνα μετατράπηκε στην πρώτη μαζική εκδήλωση κατά της δικτατορίας.

Πηγή: Πολιτιστικός Θησαυρός της Ελληνικής Γλώσσας

Το μεσημέρι της 24ης Οκτωβρίου 1963 έφθασε στην Αθήνα η χαρμόσυνη είδηση της απονομής του Νομπέλ Λογοτεχνίας στον ποιητή Γιώργο Σεφέρη. Ήταν η πρώτη φορά που ένας Έλληνας τιμόταν με Νομπέλ. Αμέσως μετά ο ποιητής δίδωσε τα ακόλουθα: «Διαδέχοντας έναν Έλληνα ποιητή για το βραβείο Νομπέλ νομίζω πως η Σουηδική Ακαδημία δέδωσε να εκδηλώσει την αλληλεγγύη της με τη ζωντανή πνευματική Εδδαδα. Ενώ: αυτή την Εδδαδα για την οποία τόσες γενεές αγωνίστηκαν, προσπαδώντας να κρατήσουν ό,τι ζωντανό από τη μακριά παράδοσή της. Νομίζω ακόμη ότι η Σουηδική Ακαδημία δέδωσε να δείξει πως η σημερινή ανθρωπότητα χρειάζεται και την ποίηση κάθε δαού και το εδδητικό πνείμα».

Στις 10 Δεκεμβρίου το 1963 έγινε στη Στοκχόλμη η τελετή απονομής των βραβείων Νομπέλ. Ανάμεσα στους τιμηθέντες και ο Γιώργος Σεφέρης, ο οποίος το βράδυ της ίδιας ημέρας εκφώνησε την παρακάτω ομιλία στο δείπνο που παρατέθηκε στους νομπεδιστες στο Δημαρχείο της Στοκχόλμης.

Η ομιλία γράφτηκε από τον Γιώργο Σεφέρη στα γαλλικά. Μεταφράστηκε από τον ίδιο και περιλαμβάνεται στον δεύτερο τόμο των Δοκιμών του (εκδόσεις Ίκαρος).

Η ομιλία του Γιώργου Σεφέρη κατά την τελετή απονομής του βραβείου Νομπέλ λογοτεχνίας του 1963 στη Στοκχόλμη

Τούτη την ώρα αισθάνομαι πως είμαι ο ίδιος μια αντίφαση. Αλήθεια, η Σουηδική Ακαδημία έκρινε πως η προσπάθειά μου σε μια γλώσσα περιλάλητη επί αιώνες, αλλά στην παρούσα μορφή της περιορισμένη, άξιζε αυτή την υψηλή διάκριση. Θέλησε να τιμήσει τη γλώσσα μου, και να – εκφράζω τώρα τις ευχαριστίες μου σε ξένη γλώσσα. Σας παρακαλώ να μου δώσετε τη συγγνώμη που ζητώ πρώτα-πρώτα από τον εαυτό μου.

Ανήκω σε μια χώρα μικρή. Ένα πέτρινο ακρωτήρι στη Μεσόγειο, που δεν έχει άλλο αγαθό παρά τον αγώνα του λαού του, τη θάλασσα, και το φως του ήλιου. Είναι μικρός ο τόπος μας, αλλά η παράδοσή του είναι τεράστια και το πράγμα που τη χαρακτηρίζει είναι ότι μας παραδόθηκε χωρίς διακοπή. Η ελληνική γλώσσα δεν έπαψε ποτέ της να μιλιέται. Δέχτηκε τις αλλοιώσεις που δέχεται καθετί ζωντανό, αλλά δεν παρουσιάζει κανένα χάσμα. Άλλο χαρακτηριστικό αυτής της παράδοσης είναι η αγάπη της για την ανθρωπιά: κανόνas της είναι η δικαιοσύνη. Στην αρχαία τραγωδία, την οργανωμένη με τόσο ακρίβεια, ο άνθρωπος που ξεπερνά το μέτρο, πρέπει να τιμωρηθεί από τις Ερινύες. Ο ίδιος νόμος ισχύει και όταν ακόμη πρόκειται για φυσικά φαινόμενα: «Ήλιος ουχ υπερβήσεται μέτρα» λέει ο Ηράκλειτος «ει δε μη, Ερινύες μιν Δίκης επίκουροι εξευρήσουσιν».*

Συλλογίζομαι πως δεν αποκλείεται ολωοδιόλου να ωφεληθεί ένας σύγχρονος επιστήμων, αν στοχαστεί τούτο το απόφθεγμα του Ίωνα φιλοσόφου. Όσο για μένα συγκινούμαι παρατηρώντας πως η συνείδηση της δικαιοσύνης είχε τόσο πολύ διαποτίσει την ελληνική ψυχή, ώστε να γίνει κανόνas και του φυσικού κόσμου. Και ένας από τους διδασκάλους μου, των αρχών του περασμένου αιώνα, γράφει: «...θα καθούμε, γιατί αδικήσαμε...».** Αυτός ο άνθρωπος ήταν αγράμματος: είχε μάθει να γράφει στα τριάντα πέντε χρόνια της ηλικίας του. Αλλά στην Ελλάδα των ημερών μας, η προφορική παράδοση πηγαίνει μακριά στα περασμένα όσο και η γραπτή. Το ίδιο και η ποίηση. Είναι για μένα σημαντικό το γεγονός ότι η Σουηδία θέλησε να τιμήσει και τούτη την ποίηση και όλη την ποίηση γενικά, ακόμη και όταν αναβρύζει ανάμεσα σ' ένα λαό περιορισμένο. Γιατί πιστεύω πως τούτος ο σύγχρονος κόσμος όπου ζούμε, ο τυραννισμένος από το φόβο και την ανησυχία, τη χρειάζεται την ποίηση. Η ποίηση έχει τις ρίζες της στην ανθρώπινη ανάσα – και τι θα γινόμασταν, αν η πνοή μας λιγόστευε; Είναι μια πράξη εμπιστοσύνης – κι ένας Θεός το ξέρει αν τα δεινά μας δεν τα κρωστάμε στη στέρψη εμπιστοσύνης.

Παρατήρησαν, τον περασμένο χρόνο, γύρω από τούτο το τραπέζι, την πολύ μεγάλη διαφορά ανάμεσα στις ανακαλύψεις της σύγχρονης επιστήμης και στη λογοτεχνία: παρατήρησαν πως ανάμεσα σ' ένα αρχαίο ελληνικό δράμα και

* «Δεν πρέπει ο Ήλιος να ξεπερνάει το μέτρο, διαφορετικά, οι ίδιες οι Ερινύες θα προσφερθούν ως βοηθοί της Δικαιοσύνης».

** Ο Σεφέρης αναφέρεται στον Μακρυγιάννη, ο οποίος όμως αποδίδει τη συγκεκριμένη φράση σε έναν Τούρκο μπέη.

ένα σημερινό η διαφορά είναι λίγη. Ναι, η συμπεριφορά του ανθρώπου δε μοιάζει να έχει αλλάξει βασικά. Και πρέπει να προσθέσω πως νιώθει πάντα την

**«Σ' ΑΥΤΟ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ, ΠΟΥ ΟΛΟΕΝΑ ΣΤΕΝΕΥΕΙ,
Ο ΚΑΘΕΝΑΣ ΜΑΣ ΧΡΕΙΑΖΕΤΑΙ ΟΛΟΥΣ ΤΟΥΣ ΑΛΛΟΥΣ.
ΠΡΕΠΕΙ Ν' ΑΝΑΖΗΤΗΣΟΥΜΕ ΤΟΝ ΑΝΘΡΩΠΟ,
ΟΠΟΥ ΚΑΙ ΝΑ ΒΡΙΣΚΕΤΑΙ»**

ανάγκη ν' ακούει τούτη την ανθρώπινη φωνή που ονομάζουμε ποίηση. Αυτή τη φωνή που κινδυνεύει να οβήσει κάθε στιγμή από στέρψη αγάπης και ολοένα ξαναγεννιέται. Κυνηγημένη, ξέρει πού να 'βρει καταφύγιο· απαρνημένη, έχει το ένστικτο να πάει να ριζώσει στους πιο απροσδόκτους τόπους. Γι' αυτή δεν υπάρχουν μεγάλα και μικρά μέρη του κόσμου. Το βασίλειό της είναι στις καρδιές όλων των ανθρώπων της γης. Έχει τη χάρη ν' αποφεύγει πάντα τη συνήθεια, αυτή τη βιομηχανία. Χρωστώ την ευγνωμοσύνη μου στη Σουηδική Ακαδημία, που ένιωσε αυτά τα πράγματα· που ένιωσε πως οι γλώσσες, οι λεγόμενες περιορισμένης χρήσης, δεν πρέπει να καταντούν φράχτες, όπου πνίγεται ο παλμός της ανθρώπινης καρδιάς· που έγινε ένας Άρειος Πάγος ικανός να κρίνει με αλήθεια επίσημη την άδικη μοίρα της ζωής, για να θυμηθώ τον Σέλλεϋ, τον εμπνευστή, καθώς μας λένε, του Αλφρέδου Νορμέλ, αυτού του ανθρώπου που μπόρεσε να εξαγοράσει την αναπόφευκτη βία με τη μεγαλοσύνη της καρδιάς του.

Σ' αυτό τον κόσμο, που ολοένα στενεύει, ο καθένας μας χρειάζεται όλους τους άλλους. Πρέπει ν' αναζητήσουμε τον άνθρωπο, όπου και να βρίσκεται.

Όταν, στο δρόμο της Θήβας, ο Οιδίπους συνάντησε τη Σφίγγα, κι αυτή του έθεσε το αίνιγμά της, η απόκρισή του ήταν: ο άνθρωπος. Τούτη η απλή λέξη χάλασε το τέρας. Έχουμε πολλά τέρατα να καταστρέψουμε. Ας συλλογιστούμε την απόκριση του Οιδίποδα.

ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΑ

ΓΙΩΡΓΟΣ ΣΕΦΕΡΗΣ

Μάθημα για τις τάξεις του Γυμνασίου και του Λυκείου

Στόχοι

Κύριος στόχος είναι η ενεργητική συμμετοχή των μαθητών με ανταλλαγή ιδεών, με την τεκμηρίωση των σκέψεών τους, με τη δημιουργική τους έκφραση, προφορική και γραπτή.

Επίσης επιδιώκεται οι μαθητές:

- να καλλιεργήσουν δεξιότητες συνεργασίας στην αναζήτηση της γνώσης.
- να καλλιεργήσουν την αγάπη τους για τις τέχνες.
- να εντάξουν τον Γ. Σεφέρη στο ιστορικό του πλαίσιο και να σχετίσουν το ποιητικό του έργο με τη γενιά στην οποία ανήκει και με τα ρεύματα και την τεχνοτροπία από τα οποία επηρεάζεται.
- να ερευνήσουν τη διαχρονική συνέχεια και χρήση της γλώσσας, τα γλωσσικά μοτίβα του Σεφέρη
- να προβληματιστούν στα βασικά ζητήματα που επισημαίνει στην ομιλία του ο Σεφέρης.

Προτεινόμενες εισαγωγικές ενέργειες

- Οι μαθητές χωρίζονται σε ομάδες. Συλλέγουν κατά ομάδα πληροφοριακό υλικό για τη ζωή του Γ. Σεφέρη, το έργο του, τη γενιά του '30, τα θέματα που τον απασχόλησαν στην ποιητική του δημιουργία, τις πεποιθήσεις του για την άμεση και αδιάσπαστη συνέχεια της ελληνικής γλώσσας καθώς και για την αναγκαιότητα και τη λειτουργία της ποίησης στον σύγχρονο κόσμο, τα χαρακτηριστικά της ποίησης του Σεφέρη, τις ποιητικές του συλλογές.
- Οι μαθητές παρακολουθούν και συλλέγουν υλικό από το ψηφιακό αρχείο ΕΡΤ - ΕΙΔΗΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΠΟΝΟΜΗ ΤΟΥ ΒΡΑΒΕΙΟΥ ΝΟΜΠΕΛ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ ΣΤΟΝ ΠΟΙΗΤΗ ΓΙΩΡΓΟ ΣΕΦΕΡΗ (Αρχείο ντοκιμαντέρ της Δημόσιας Τηλεόρασης - Ε.Ρ.Τ.)
 - Γιώργος Σεφέρης: 29 Φεβρουαρίου 1900-1980, 80 χρόνια από τη γέννηση του Γιώργου Σεφέρη (Αρχείο ντοκιμαντέρ της Δημόσιας Τηλεόρασης - Ε.Ρ.Τ.)
 - Γιώργος Σεφέρης (*Εποχές και συγγραφείς*) (Αρχείο ντοκιμαντέρ της Δημόσιας Τηλεόρασης - Ε.Ρ.Τ.)

- Γιώργος Σεφέρης (Μινιατούρες συνεικόνες) (Αρχείο ντοκιμαντέρ της Δημόσιας Τηλεόρασης - Ε.Ρ.Τ.)
- Γιώργος Σεφέρης (Αρχείο ντοκιμαντέρ της Δημόσιας Τηλεόρασης - Ε.Ρ.Τ.)
- Δελφοί - Γιώργος Σεφέρης (Αρχείο ντοκιμαντέρ της Δημόσιας Τηλεόρασης - Ε.Ρ.Τ.)
- Πόρος - Γ. Σεφέρης (Αρχείο ντοκιμαντέρ της Δημόσιας Τηλεόρασης - Ε.Ρ.Τ.)
- Παρασκήνιο, Γιώργος Σεφέρης - Οδυσσέας Ελύτης, Δύο Νομπέλ στην ελληνική ποίηση (Αρχείο ντοκιμαντέρ της Δημόσιας Τηλεόρασης - Ε.Ρ.Τ.)
- Ριμίκ, Οδυσσέας Ελύτης, Γιώργος Σεφέρης - Δύο Νομπέλ, δύο εποχές (Αρχείο ντοκιμαντέρ της Δημόσιας Τηλεόρασης - Ε.Ρ.Τ.)
- Κάθε ομάδα συνθέτει το υλικό που παρήγαγε, ενώ ο εκπαιδευτικός παρακολουθεί, συντονίζει και ανατροφοδοτεί τη δουλειά τους. Γίνεται η ανάρτηση του υλικού κάθε ομάδας στην ιστοσελίδα του σχολείου.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 1

Οι μαθητές χωρίζονται σε ομάδες. Στον ιστότοπο <http://www.greek-language.gr/greekLang/index.html> ανατρέχουν στην ενότητα Νέα Ελληνική> Εργαλεία> Ηλεκτρονικά λεξικά. Αναζητούν τις λέξεις γλώσσα, άνθρωπος, δικαιοσύνη, μέτρο, θάλασσα, λαός, δράμα, ζωή. Τους ζητάτε να καταγράψουν παραδείγματα χρήσης των λέξεων αυτών.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 2

Ζητάτε από τους μαθητές να εντάξουν τον Σεφέρη στο ιστορικό του πλαίσιο και να σχετίσουν το ποιητικό του έργο με τη γενιά στην οποία ανήκει και με τα ρεύματα και την τεχνοτροπία από τα οποία επηρεάζεται.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 3

Οι μαθητές αφού διαβάσουν την ομιλία του Σεφέρη στη Στοκχόλμη κατά την απονομή του Νομπέλ και παρακολουθήσουν το σχετικό βίντεο (http://www.youtube.com/watch?v=SL_IqrNn6e8) καλούνται να συμπληρώσουν τα κείμενα της προηγούμενης δραστηριότητας σχετικά με την αντίληψη του Σεφέρη για την τέχνη της ποίησης και για τη γλώσσα.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 4

Ζητάτε από τους μαθητές να μελετήσουν τα ποιήματα του Γ. Σεφέρη στη συλλογή του Σπουδαστηρίου Νέου Ελληνισμού:

<http://www.snhell.gr/anthology/writer.asp?id=44>

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 5

- Διαβάστε στην τάξη τα ακόλουθα αποσπάσματα από την εισήγηση «Γλωσσική παιδεία και ποιότητα εκπαίδευσης» του Σωτηρίου Γκλαβά (*Εκπαιδευση και ποιότητα στο εδαφικό σχολείο. Εισηγήσεις Δημερίδων*, Αθήνα 2008).

Πρώτο απόσπασμα: «Είναι χαρακτηριστικό ότι και οι δύο κορυφαίοι ποιητές μας, ο Σεφέρης το 1963 και ο Ελύτης το 1979, στην ομιλία τους κατά την τελετή απονομής του βραβείου Νομπέλ συναντώνται ακριβώς στο σημείο που ισορροπεί τη δικαιολογημένη περηφάνια για το ιστορικό βάθος της γλώσσας μας και του πολιτισμού μας με τη σεμνή αναφορά στη μικρή χώρα που κληρονόμησε τον ανεκτίμητο αυτό πλούτο.

Αναφέρει ο Σεφέρης το 1963: «Ανίκη σε μια χώρα μικρή. Ένα πέτρινο ακρωτήριο στη Μεσόγειο, που δεν έχει άλλο αγαθό παρά τον αγώνα του λαού, τη θάλασσα, και το φως του ήλιου. Είναι μικρός ο τόπος μας, αλλά η παράδοσή του είναι τεράστια και το πράγμα που τη χαρακτηρίζει είναι ότι μας παραδόθηκε χωρίς διακοπή. Η ελληνική γλώσσα δεν έπαιξε ποτέ της να μιλιέται. Δέχτηκε τις αλλοιώσεις που δέχεται καθετί ζωντανό, αλλά δεν παρουσιάζει κανένα χάσμα. Άλλο χαρακτηριστικό αυτής της παράδοσης είναι η αγάπη της για την ανθρωπιά, κανόνas της είναι η δικαιοσύνη. Στην αρχαία τραγωδία, την οργανωμένη με τόσο ακρίβεια, ο άνθρωπος που ξεπερνά το μέτρο, πρέπει να τιμωρηθεί από τις Ερινύες».

Και ο Ελύτης το 1979: «Μου δόθηκε, αγαπητοί μου φίλοι, να γράφω σε μια γλώσσα που μιλιέται μόνο από μερικά εκατομμύρια ανθρώπων. Παρ' όλα αυτά, πρόκειται για μια γλώσσα που μιλιέται επί δυόμισι χιλιάδες χρόνια χωρίς διακοπή και μ' ελάχιστες διαφορές. Η παράλογη αυτή, φαινομενικά, διάσταση, αντιστοιχεί και στην υλικό-πνευματική οντότητα της χώρας μου. Που είναι μικρή σε έκταση χώρου και απέραντη σε έκταση χρόνου... Εάν η γλώσσα αποτελούσε απλώς ένα μέσον επικοινωνίας, πρόβλημα δεν θα υπήρχε. Συμβαίνει όμως να αποτελεί και εργαλείο μαγείας και φορέα ηθικών αξιών. Προσκτάται η γλώσσα στο μάκρος των αιώνων ένα ορισμένο ήθος. Και το ήθος αυτό γεννά υποχρεώσεις. Δεν πρέπει να λησμονεί κανείς ότι στο μάκρος 25 αιώνων δεν υπήρξε ούτε ένας, επαναλαμβάνω ούτε ένας αιώνας, που να μην γράφτηκε ποίηση στην ελληνική γλώσσα.

Να το μεγάλο βάρος παράδοσης που το όργανο αυτό σπκώνει. Το πα-
ρουσιάζει ανάγλυφα η νέα Ελληνική ποίηση».*

- Καλείτε τους μαθητές να σχολιάσουν κατά ομάδες τα ερωτήματα που τίθενται:
 - Αναγνωρίζουμε άραγε σήμερα αυτό ακριβώς το υψηλό ήθος στα λόγια των δύο μεγάλων ποιητών μας;
 - Βλέπουμε την παιδευτική αξία που έχει η συνομιλία του νεοελληνικού ποιητικού λόγου με το ιστορικό βάθος της γλώσσας μας ή μήπως μεταμοντέρνες περί «πολιτικώς ορθού» απόψεις καλύπτουν, με τον θόρυβο που προκαλούν, τη φωνή αυτών που με το έργο τους υπηρέτησαν όχι μόνον τον τόπο τους αλλά τον πολιτισμό και τον άνθρωπο;
 - Αντιλαμβανόμαστε πόσο σημαντικό είναι για το μέλλον του ανθρώπινου πολιτισμού να διαφυλάσσουν μέσω της παιδείας τους μικρά κράτη, όπως η Ελλάδα, τον πνευματικό τους πλούτο και να το κάνουν όχι με το πάθος ενός φιλάργυρου ούτε με την αλαζονική έπαρση του ανώτερου αλλά με τη γενναιοδωρία αυτού που εκ περισσεύματος καρδιάς προσφέρει αυτό ακριβώς που διαθέτει, εκείνα δηλαδή τα πνευματικά αγαθά που συναδελφώνουν πραγματικά τους ανθρώπους;
 - Μήπως ήρθε η στιγμή, η παιδεία και ο πολιτισμός να αποτελέσουν τη βάση κάθε σχεδιασμού που θα αφορά το μέλλον κάθε τόπου;

Δεύτερο απόσπασμα: «Δεν είναι δυνατόν να μιλήσει κανείς για παιδεία και εκπαίδευση χωρίς να αναφερθεί στη γλώσσα, που είναι φορέας μορφωτικών αγαθών και στην οποία στηρίζεται το εκπαιδευτικό σύστημα. Το επίπεδο της γλωσσικής καλλιέργειας επηρεάζει κατ' ανάγκη το επίπεδο της παιδείας και της εκπαίδευσης, δεδομένου ότι οι δύο αυτές μορφωτικές διαδικασίες στηρίζονται κατά βάση στον διάλογο, και ο διάλογος στον λόγο, η ποιότητα του οποίου εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τη γλωσσική κατάρτιση του καθενός. Αφού, λοιπόν, από τη γλώσσα εξαρτάται η παιδεία και η εκπαίδευση και αφού η παιδεία είναι ένα κοινωνικό αγαθό και ταυτόχρονα δικαίωμα του πολίτη, εξυπακούεται ότι η γλωσσική καλλιέργεια είναι κοινωνικό αγαθό, όρος απαραίτητος τόσο για την πολιτική, κοινωνική, ηθική, αισθητική διαπαιδαγώγηση του πολίτη όσο και για την επιστημονική και επαγγελματική του κατάρτιση».

* Ελύτης Οδυσσεάς, «Λόγος στη Ακαδημία της Στοκχόλμης», *Εν δεικώ*, Ίκαρος, Αθήνα 2011, σ. 325-327.

- Ζητήστε από τους μαθητές να συγγράψουν ένα άρθρο για την εφημερίδα του σχολείου όπου θα εξηγούν τους λόγους για τους οποίους σήμερα η υψηλή γλωσσική παιδεία είναι επιτακτικό αίτημα.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 6

- Ζητήστε από τους μαθητές να διαβάσουν το ακόλουθο παράθεμα από το *Σύγχρονος Άνθρωπος* του Ι.Μ. Παναγιωτόπουλου (Οι Εκδόσεις των φίλων, Αθήνα 1988, 18η έκδοση).

«Πολλοί μιλούν για τον “υπερανθρωπισμό” όχι για τον ανθρωπισμό του καιρού μας. Ο νους συλλαμβάνει καταπληκτικά σχέδια και η τεχνική πρόοδος τα πραγματοποιεί. Ο ηλεκτρονικός εγκέφαλος στην τελειότερη σύγχρονη μορφή του επιλύει προβλήματα, που θα απαιτούσαν ανάλωση ζωής και όχι ενός, πολλών ανθρώπων – και θαυμαστά προικισμένων. Κάθε μέρα εισάγουμε νέα εφευρήματα στην καθημερινή μας ζωή. Και τόσο πια μας φαίνεται το πράγμα φυσικό, ώστε σπανιότατα αποφασίζουμε να συλλογισθούμε πώς έγιναν, πώς γίνονται όλα αυτά τα θαυμαστά και στην κοινή νόηση απλησίαστα.

Ζούμε σ’ ένα χώρο τεχνικής μαγείας. Αλλά κάποτε θα πρέπει, νομίζω, να σταθούμε και σε τούτο το απλό ερώτημα: μήπως ζητώντας να γίνουμε υπεράνθρωποι ελπισημόνασμε στο αναμεταξύ να γίνουμε άνθρωποι; Μήπως η ανθρωπιά θα είναι στο μέλλον ο “ελλείπων κρίκος” στην ανέλιξη των ιδιοτήτων μας; Δεν θα το θεωρήσω καθόλου παράδοξο, αν έτσι θα συμβαίνει».

- Καλέστε τους μαθητές να συσχετίσουν το κείμενο αυτό με το κλείσιμο της ομιλίας του Γ. Σεφέρη, ο οποίος δηλώνει εμφατικά και εξακτινώνει στην οικουμένη την πανάρχαια ελληνική πίστη στον άνθρωπο και στις τεράστιες δυνάμεις που κρύβει μέσα του.
- Οι μαθητές θα πρέπει να επιχειρήσουν να απαντήσουν με δύο παραγράφους σε κάθε ένα από τα ακόλουθα ερωτήματα:
 - Πιστεύετε ότι υπάρχει έλλειμμα ανθρωπιάς σήμερα; Αιτιολογήστε την απάντησή σας.
 - Ποια κατά τη γνώμη σας πρέπει να είναι η συμβολή της παιδείας στην καλλιέργεια της ανθρωπιστικής συνείδησης ιδιαίτερα των νέων;

Αποφθέγματα

Μ. Βασίλειος (Όροι κατά πλάτος 3, I P. G. 31, 917):

«Ουδέν γαρ ούτως ίδιον της φύσεως ημών, ως το κοινωνείν αλλήλοις και χρήζειν αλλήλων και αγαπάν το ομόφυλον»

[«Γιατί τίποτε άλλο δεν είναι πιο ξεχωριστό γνώρισμα της ανθρώπινης φύσης, όπως το να επικοινωνούμε μεταξύ μας, να έχουμε ανάγκη ο ένας τον άλλον και να αγαπάμε τον συνάνθρωπό μας»]

Μένανδρος: «Ως χαρίεν άνθρωπος, όταν άνθρωπος ή»

[«Πράγματι χαριτωμένος είναι ο άνθρωπος, αν είναι άνθρωπος»].

Νικηφόρος Βρεττάκος: «Αντιστέκομαι στο θάνατο μ' όλες μου τις δυνάμεις, γιατί δεν εξάντλησα ακόμα όλα τα περιθώρια της ψυχής μου και της αγάπης μου για τον κόσμο. Αντιστέκομαι στο θάνατο γιατί υπάρχει το χέρι μου και το χέρι του άλλου ανθρώπου. Το μηδέν σε κερδίζει από τη στιγμή που αποσπασί από τον άνθρωπο διακόποντας έτσι τη συνέχεια του ανθρώπινου όντος».

Γιάννης Ψυχάρης, *Το ταξίδι μου*: «Γράφω την κοινή γλώσσα του λαού· όταν η δημοτική μας δεν έχει μια λέξη που μας χρειάζεται, παίρνω την λέξη από την αρχαία και προσπαθώ να την ταιριάξω με τη γραμματική του λαού».

Jean Bouffartigue-Anne-Marie Derlieu: *Trésors des racines grecques*: «Στην πραγματικότητα αυτό που μας ενδιέφερε περισσότερο ήταν να δείξουμε πόσο η ελληνική γλώσσα είναι κατάλληλη για να περιγράψει κι άλλους κόσμους εκτός απ' αυτόν μέσα στον οποίο αναπτύχθηκε. Η κατανόηση της δικής μας γλώσσας, η εκ νέου ανακάλυψη της ουσίας της να ποια είναι η χρησιμότητα του να γνωρίζει κανείς τις ελληνικές ρίζες. Οι ελληνικές ρίζες δίνουν στη γαλλική το πιο βαθύ στήριγμά της και συγχρόνως της παρέχουν την πιο υψηλή δυνατότητα για αφαίρεση. Μακρινή πηγή του πολιτισμού μας, η Ελλάδα βρίσκεται ζωντανή μέσα στις λέξεις που λέμε. Σχηματίζει κάθε μέρα τη γλώσσα μας».

Συμπληρωματικοί διαδικτυακοί τόποι για τον Σεφέρη

- Γιώργος Σεφέρης – Ποιήματα
http://users.uoa.gr/~nektar/arts/tributes/george_seferis/various.htm
- Γ. Σεφέρης – Ανεγνωρισμένος διπλωμάτης, μελαγχολικός στοχαστής
http://users.uoa.gr/~nektar/arts/tributes/george_seferis/

- Αφιερώματα
http://www.os3.gr/arhive_afieromata/gr_afieromata_giorgos_seferis.html
- Οι Φίλοι της Μουσικής – Λίλιαν Βουδούρη
<http://www.mmb.org.gr/page/default.asp?id=1090&la=1>
- Νεοελληνική Λογοτεχνία
http://www.greeklanguage.gr/Resources/literature/tools/concordance/index.html?cnd_id=1
- Η «άρνηση» μιας άνω τελείας
<https://afmarx.wordpress.com/2007/05/18/seferis-mikis/>
- Φάκελος Σεφέρη, Εκδόσεις Ίκαρος
<http://www.netschoolbook.gr/digiseferis.html>
- Έλληνες του Πνεύματος και της Τέχνης: Γ. Σεφέρης
<http://www.skai.gr/player/TV/?MMID=234705>
- The Nobel Prize in Literature 1963 / Οι συνυποψήφιοι του Σεφέρη για το Νομπέλ το 1963
http://www.nobelprize.org/nobel_prizes/literature/laureates/1963/index.html

Για περισσότερα βιογραφικά στοιχεία για τον Γιώργο Σεφέρη βλ.:

- Σαββίδης Γ.Π., «Σχεδιάσμα χρονολογίας Γιώργου Σεφέρη (1873-1962)», ανάτυπο από το περιοδικό *Εποχή*, Αθήνα 1963.
- Τσάτσου Ιωάννα, *Ο αδελφός μου Γιώργος Σεφέρης*, Εστία, Αθήνα 1973.
- Vitti Mario, «Στοιχεία χρονολογίας. Η ζωή και το έργο του Σεφέρη», *Φθορά και δόγος. Εισαγωγή στην ποίηση του Γιώργου Σεφέρη*, Εστία, Αθήνα 1978.
- «Περιγραφή του Γιώργου Σεφέρη: δεκαπέντε χρόνια από τον θάνατό του», *Τετράδια Ενδύνης* 25, 1986.
- Στασινοπούλου Μαρία, «Χρονολόγιο Γιώργου Σεφέρη», *Διαβάζω* 142, 23/4/1986, σ. 38-50.
- Δασκαλόπουλος Δημήτρης, «Σεφέρης Γιώργος», *Παγκόσμιο Βιογραφικό Λεξικό*, 9α, Εκδοτική Αθηνών, Αθήνα 1988.
- Αλεξανδρόπουλος Μήτσος, *Μια συνάντηση. Σεφέρης - Μακρυγιάννης*, Πολύτυπο, Αθήνα 1983.